

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΖΑΓΚΙΟΡΗ
ΚΙΚΗ ΚΟΝΤΟΜΗΝΑ
ΜΠΕΤΥ ΡΑΜΦΟΥ
ΝΑΥΣΙΚΑ ΤΣΑΟΥΣΗ

«Αίτια έλομένου
θεός αναίτιος»

ΑΡΧΑΙΑ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (ΕΝΟΤΗΤΑ 15η)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. «**Ανάγκης θυγατρός ... αναίτιος**»: Ποιες υφολογικές ιδιομορφίες παρατηρούνται στην ομιλία του προφήτη προς τις υπό μετενσάρκωση ψυχές; Να αναφερθείτε στη λειτουργικότητά τους.
2. Στα περισσότερα πλατωνικά κείμενα της μέσης και της ύστερης συγγραφικής περιόδου είναι διάχυτη η πίστη του φιλοσόφου στην αθανασία της ψυχής. Να δείξετε εάν οι φράσεις «ψυχαι έφήμεροι» και «θνητού γένους θανατηφόρου», που χρησιμοποιεί ο προφήτης στην ομιλία του προς τις ψυχές, συνάδουν ή όχι με την παραπάνω πεποίθηση του Πλάτωνα.
3. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά, κατά τον Πλάτωνα, της τιμοκρατικής και της ολιγαρχικής πολιτείας;
4. **παράσταση, στεφάνι, κατάληψη, σύναψη, έλλειμμα**: Με ποιες λέξεις του κειμένου σχετίζονται ετυμολογικά οι παραπάνω;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Ο λόγος του προφήτη, ο οποίος μιλά και ενεργεί εξ ονόματος της Λάχσεως, παρουσιάζει ορισμένα αξιοπρόσεκτα υφολογικά χαρακτηριστικά: κατ' αρχάς, ο λόγος είναι ελλειπτικός, καθώς σε αρκετές προτάσεις το ρήμα παραλείπεται («**Ανάγκης θυγατρός κόρης Λαχέσεως λόγος**», «**Ψυχαι έφήμεροι, αρχή άλλης περιόδου θνητού γένους θανατηφόρου**», «**Αρετή δέ άδέσποτον**», «**Αίτια έλομένου**», «**θεός αναίτιος**») και υπερτερούν σ' αυτές οι ονομαστικοί τύποι («**αρχή άλλης περιόδου θνητού γένους θανατηφόρου**»). Επίσης, η συντακτική σειρά σε ορισμένες περιπτώσεις διαταράσσεται με τη χρήση του υπερβατού σχήματος («**Ανάγκης θυγατρός κόρης Λαχέσεως λόγος**» αντί για: «**Λόγος Λαχέσεως κόρης θυγατρός Ανάγκης**»). Τέλος, γίνεται ευρεία χρήση του ασύνδετου σχήματος, σε άλλες περιπτώσεις επαναλαμβάνονται λέξεις («**ούχ ύμιας δαίμων λήξεται, άλλ' ύμεις δαίμονα αίρήσεσθε**», «**πρώτος ... πρώτος**»), ενώ παραλείπονται τα άρθρα. Όλα τα προαναφερόμενα δίνουν στο συγκεκριμένο απόσπασμα έναν ιερατικό, επίσημο και αποκαλυπτικό χαρακτήρα, μέσω του οποίου τονίζεται η ιδιαίτερη βαρύτητα των εκφερόμενων νοημάτων και προσδίδεται μεγαλοπρέπεια και όγκος στην έκφραση. Για τον σκοπό αυτό, οι ιδέες αποδίδονται με τρόπο πυκνό, λιτό και επιγραμματικό, ενώ είναι αυτονομημένες η μία από την άλλη. Ο λόγος του προφήτη προσομοιάζει το ύφος των χρησμών και διατυπώνεται ως απαράβατη θέληση της Μοίρας που πρέπει να εφαρμοστεί απαρέγκλιτα. Τις παραπάνω υφολογικές ιδιομορφίες και συντακτικές ιδιοτυπίες είχε επισημάνει πρώτος ο νεοπλατωνικός φιλόσοφος Πρόκλος (410 - 485 μ.Χ.).
2. Ο Πλάτων πίστευε ακράδαντα ότι η ψυχή ως άυλη οντότητα είναι αθάνατη («**ψυχή πᾶσα αθάνατος**»), ενοικεί ανά τακτά χρονικά διαστήματα τόσο στον αισθητό όσο και στον νοητό κόσμο, καθώς υφίσταται διαρκείς μετενσάρκώσεις. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα από τον μύθο του Ηρόδ ο προφήτης, απευθυνόμενος προς τις ψυχές που πρόκειται να επιστρέψουν στον επίγειο κόσμο, τις αποκαλεί «**έφημερους**» και το ανθρώπινο γένος στο οποίο θα ενταχθούν «**θνητόν**» και «**θανατηφόρον**». «**Έφήμερος**» δεν σημαίνει εδώ βραχύβιος, κάποιος δηλαδή που έχει σύντομη διάρκεια ζωής, αλλά εκείνος του οποίου η ύπαρξη υπόκειται σε διαρκείς μεταβολές. Οι ψυχές επομένως αποκαλούνται έτσι, όχι επειδή δεν είναι αθάνατες, αλλά επειδή η συνύπαρξή τους με το σώμα, με τη φθαρτή ύλη, θα είναι χρονικά περιορισμένη. Με τον τρόπο αυτό, υπενθυμίζεται έμμεσα σ' εκείνες ότι η νέα παρουσία τους στη γη δεν θα διαρκέσει αιώνια, αλλά θα υπάρξει και πάλι κρίση τους και αξιολόγηση των πράξεών τους από τους δικαστές του άλλου κόσμου. Την ίδια σκοπιμότητα εξυπηρετεί και η χρήση των επιθέτων «**θνητού**» και «**θανατηφόρον**» (= αυτός που φέρει μέσα του τη φθορά, το θάνατο), που αποδίδονται στο ανθρώπινο γένος. Κατά συνέπεια, οι συγκεκριμένες φράσεις δεν αντιβαίνουν στην πεποίθηση του Πλάτωνα ότι η ψυχή είναι αθάνατη.
3. Βλ. εισαγωγή σχολικού βιβλίου σελ. 102 «**Διαστρεβλωμένο λοιπόν απότοκό της ... το προσωπικό τους συμφέρον**».
4. **παράσταση**: διαστήσαι, **στεφάνι**: στέμματα, **κατάληψη**: λαβόντα, **σύναψη**: έφαπτομένην, έφάπτεσθαι, **έλλειμμα**: διαλείπουσαν.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ (Θουκυδίδου Ιστορίαί Η' 11, 1-4)

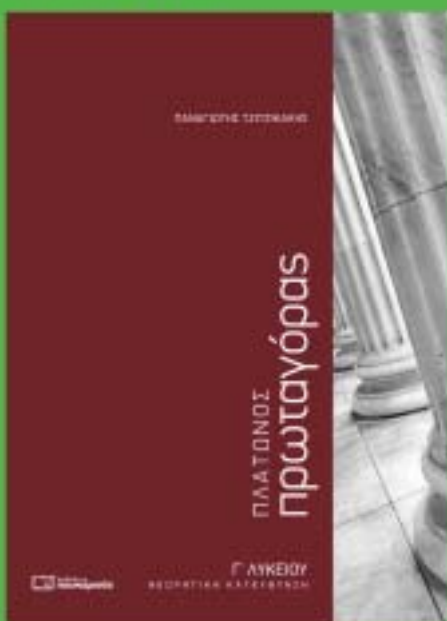
Νῦν οὖν ἡμεῖς παυσάμενοι τοῦ περιτειχισμοῦ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων ἡσυχάζομεν (οὐδὲ γὰρ ξυμπάση τῇ στρατιᾷ δυναίμεθ' ἂν χρῆσασθαι ἀπανηλωκυίας τῆς φυλακῆς τῶν τειχῶν μέρος τι τοῦ ὀπλιτικοῦ)· οἱ δὲ παρωκοδομήκασιν ἡμῖν τείχος ἀπλοῦν, ὥστε μὴ εἶναι ἔτι περιτειχίσαι αὐτούς, ἦν μὴ τις τὸ παρατείχισμα τοῦτο πολλῇ στρατιᾷ ἐπελθῶν ἔλη. Ξυμβέβηκε τε πολιορκεῖν δοκοῦντας ἡμᾶς ἄλλους αὐτοὺς μᾶλλον, ὅσα γε κατὰ γῆν, τοῦτο πάσχειν· οὐδὲ γὰρ τῆς χώρας ἐπὶ πολὺ διὰ τοὺς ἵππεας ἐξερχόμεθα.

κυκλοφορεῖ...

ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

Π. ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ

εκδόσεις
ΠΟΥΚΑΜΙΣΙΑΣ

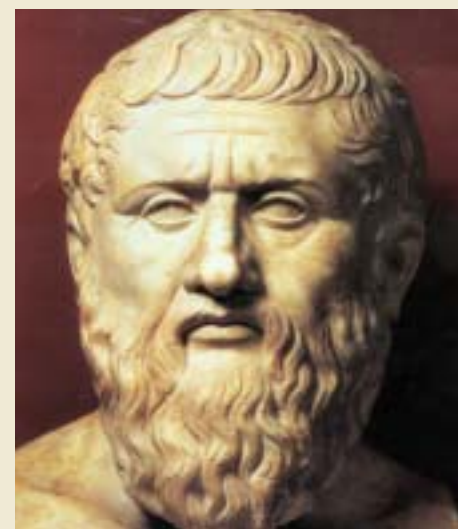
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να μεταφράσετε το κείμενο που σας δίνεται.
2. Να γράψετε το ζητούμενο τύπο για καθεμιά από τις λέξεις που σας δίνονται:

χρήσασθαι:	το γ' ενικό προστακτικής ενεστώτα
παρωκοδομήκασιν:	το γ' πληθυντικό οριστικής παρατατικού στη φωνή που βρίσκεται
περιτειχίσαι:	το β' πληθυντικό ευκτικής μέλλοντα στη φωνή που βρίσκεται
έπελθών:	το β' ενικό προστακτικής αορίστου β'
Ξυμβέβηκε:	το α' πληθυντικό υποτακτικής στο χρόνο και τη φωνή που βρίσκεται
Ξυμπάση:	τη γενική ενικού του αρσενικού γένους
των τειχών:	τη δοτική πληθυντικού
τι:	την ονομαστική πληθυντικού του θηλυκού γένους
άπλοῦν:	το αντίστοιχο επίρρημα στον υπερθετικό βαθμό
μᾶλλον:	το θετικό βαθμό του επιρρήματος.
3. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τις παρακάτω λέξεις: άπανηλωκυίας, Ξυμπάση, των τειχών, περιτειχίσαι, τῆς χώρας.
4. Να εντοπιστεί ο υποθετικός λόγος του κειμένου και να αναγνωριστεί το είδος του.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Τώρα λοιπόν εμείς, αφού σταματήσαμε να χτίζουμε τείχος για την περικύκλωσή τους, εξαιτίας του πλήθους των εχθρών, δεν κάνουμε επιχειρήσεις (διότι δεν θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε ολόκληρο το στράτευμα, μια και η φρούρηση των τειχών έχει απορροφήσει κάποιο τμήμα από τους οπλίτες) κι αυτοί έχουν χτίσει δίπλα μας απλό τείχος, ώστε να μην είναι δυνατό πια να τους περικυκλώσουμε με τείχος, αν δεν κυριεύσει κάποιος αυτό, αφού επιτεθεί με πολύ στρατό. Και έχει συμβεί, μολονότι δίναμε την εντύπωση ότι εμείς πολιορκούμε άλλους, οι ίδιοι μάλλον να παθαίνουμε αυτό, τουλάχιστον στην Ξηρά: διότι ούτε σε μεγάλη έκταση από τη χώρα εξερχόμαστε εξ αιτίας των ιππέων τους.
2. **χρήσασθαι:** χρήσθω
παρωκοδομήκασιν: παρωκοδόμουν
περιτειχίσαι: περιτειχιόιτε
έπελθών: έπελθε
Ξυμβέβηκε: Ξυμβεβηκότες -ύϊαι -ότα ὤμεν
Ξυμπάση: τοῦ Ξύμπαντος
των τειχών: τοῖς τείχεσι(ν)
τι: τινές
άπλοῦν: άπλούστατα
μᾶλλον: μάλα
3. **άπανηλωκυίας:** επιρρηματική αιτιολογική μετοχή, γενική απόλυτη, λειτουργεί συντακτικά ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αναγκαστικού αιτίου
Ξυμπάση: κατηγορηματικός προσδιορισμός στο «στρατιᾷ»
των τειχών: γενική αντικειμενική στο «φυλακῆς»
περιτειχίσαι: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο απρόσωπο απαρέμφατο «εἶναι»
τῆς χώρας: γενική διαιρετική στο «πολύ».
- 4 Η υπόθεση είναι: «ἦν μή τις τὸ παρατείχισμα ... ἔλη» και η απόδοση: «ὥστε μὴ εἶναι ... αὐτούς». Στην υπόθεση έχουμε ἦν + υποτακτική αορίστου (ἦν ἔλη) και στην απόδοση απρόσωπο απαρέμφατο (μὴ εἶναι) με υποκείμενο απαρέμφατο μελλοντικής σημασίας (περιτειχίσαι). Ο υποθετικός λόγος δηλώνει το προσδοκώμενο.

ΠΡΟΚΛΟΣ
(412-485 μ.Χ)

Έλληνας νεοπλατωνικός φιλόσοφος με καταγωγή από την Λυκία που γεννήθηκε στη βυζαντινή Κωνσταντινούπολη και πέθανε στην Αθήνα. Η Αθήνα ήταν το επίκεντρο των σπουδών του και του έργου του, αφού εκεί θίτευσε δίπλα στον μεγάλο Πλούταρχο και επίσης στον Συνέσιο, ενώ διετέλεσε διευθυντής της «Πλατωνικής Ακαδημίας» που έκλεισε αργότερα (529) ο Ιουστινιανός... Πριν βρεθεί στην Αθήνα, ο Πρόκλος είχε πάει στην Αλεξάνδρεια όπου σπούδασε ρητορική με δασκάλους του Λεωνά και Ωρίωνα και φιλοσοφία-μαθηματικά με δασκάλους τους Ολυμπιόδοφο και Ήρωνα.

Η δραστηριότητά του εντοπίζεται κυρίως σε μια μεθοδική προσπάθεια να εντάξει όλες τις παλαιότερες φιλοσοφικές θεωρίες μέσα σε μία αυστηρή ταξινόμηση των ιδεών και γι' αυτό ονομάστηκε. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι οι νεότεροι μελετητές τον αποκάλεσαν "Χέγκελ της αρχαιότητας". Στο επίκεντρο των μελετών και του έργου του ήταν βέβαια η φιλοσοφία του Πλάτωνα (φωτογραφία) και συγκεκριμένα η ανάδειξη της μεταφυσικής υπόστασής της. Τα κυριότερα ποινήματά του είναι: σχόλια στους διαλόγους "Αλκιβιάδης Α'", "Παρμενίδης", "Κρατύλος", "Πολιτεία" και "Τίμαιος" του Πλάτωνα, τα θεωρητικά "Στοιχειώσις θεολογική", όπου πραγματεύεται τη μεταφυσική διάρθρωση του Όντος, "Εἰς τὴν Πλάτωνος θεολογίαν" κ.ά., υπομνήματα σε έργα του Ησίοδου, Ομήρου, Ευκλείδη, Πτολεμαίου κ.ά.

